

Homilia dicta in templo sanctae Anastasiae

ΟΜΙΛΙΑ Ζ΄.

63.493

Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας.

α΄. Βραχὺς μὲν τῶν παρόντων ὁ σύλλογος, μέγας δὲ ὁ πόθος· διόπερ οὐδὲ ὁ σύλλογος βραχὺς. Οὐ γὰρ πλήθη σωμάτων ἐπιζητοῦμεν, ἀλλὰ γνώμην παρεσκευασμένην, διάνοιαν ἐπτερωμένην, ἀκροατὴν ὑψηλότερον γινόμενον τῶν βιωτικῶν ἀπάντων· κἂν εἷς ὁ τοιοῦτος ἦ, ἱκανὸς ἐπαρκέσαι τῷ λέγοντι· ἐπεὶ καὶ ἡ Σαμαρεῖτις γυνὴ καὶ πτωχὴ ἦν καὶ ἐναγῆς καὶ ἀλλόφυλος, καὶ ὅμως ἀξία τῶν μακρῶν ἐκείνων ἐνομίσθη λόγων εἶναι τῷ τῆς οἰκουμένης Δεσπότη· καὶ δήμους μὲν παρέδραμεν Ἰουδαϊκοὺς πολλακίς, ἢ μὴ διαλεγόμενος, ἢ συσκιάζων τὴν διάλεξιν· γυναικὶ δὲ βαρβάρῳ, καὶ πέντε ἄνδρας ἔχουσῃ, καὶ ἔκτω παρανόμως συνοικούσῃ, μόνῃ διελέγετο, τοὺς μαθητὰς ἐπίτηδες εἰς τὴν ἀγορὰν πέμψας, ἵνα μὴ πτοήσῃ τὴν ἄγραν. Τοσαύτη καὶ μιᾶς ψυχῆς τῷ Δεσπότη τῆς οἰκουμένης πρόνοια, μόνον ἐὰν γνώμην καὶ προθυμίαν ἐπιδεικνύοντας τῇ ἀκροάσει τῶν λεγομένων ἐπιτηδείαν εὐρῆ· ὅπερ καὶ ἐκείνη τότε παρέσχετο.

Ἀπὸ γοῦν πόρνης εὐαγγελίστρια γέγονε, μετὰ τοὺς ἐλέγχους ἐκείνους βοῶσα καὶ λέγουσα· Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός; Ἐξεπόμευσεν αὐτῆς τὸν βίον, καὶ εἰς μέσον ἤγαγε τὰ πεπλημμελημένα, λέγων· Πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ. Ἄλλ' οὐκ ἔπληξεν αὐτὴν ὁ ἔλεγχος, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς οἰκείωσιν ἐπεσπάσατο. Τοιοῦτον γὰρ αἱ γενναῖαι ψυχαί· ὑφ' ὧν ἕτεροι σκανδαλίζονται, ὑπὸ τούτων ἐκείναι διορθοῦνται. Εἰ μὲν γὰρ τις ἦν ἑτέρα [ἐταῖρα] τῶν ἀγνωμόνων, κἂν ἐπλήγη τοῖς ἐλέγχοις, κἂν ἀπεπήδησε, κἂν εἰς ὄργην διηγέρθη καὶ ἀγανάκτησιν· αὕτη δὲ μετὰ τὴν κατηγορίαν μᾶλλον οἰκειοῦται τῷ διδασκάλῳ, καὶ περὶ μειζόνων αὐτὸν ἐρωτᾷ θεωρημάτων· εἶπε γὰρ, ὅτι θεωρῶ, ὅτι προφήτης εἶ σύ· καὶ ἀπὸ τῆς γνώσεως τῶν οἰκείων κακῶν αὐτὸν μαθοῦσα θαυμάζει μειζόνως καὶ πυνθάνεται. Ταῦτα ψυχῆς ἦν βουλομένης φιλοσοφεῖν. Οὐδὲ γὰρ ἐρωτᾷ τι περὶ βιωτικοῦ πράγματος, οὐδὲ ὑπὲρ χρημάτων, οὐδὲ ὑπὲρ ὑγείας σώματος, οὐδὲ ὑπὲρ πενίας ἀπαλλαγῆς, καίτοι ἐσχάτη συζῶσα πτωχεῖα, ἀλλὰ περὶ τῶν νόμων τῶν ἱερῶν, καὶ περὶ πολιτείας προγόνων, καὶ λατρείας πατέρων, λέγουσα· Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ πῶς ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ἔνθα χρὴ προσκυνεῖν; Καὶ ἐν προοιμίῳ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ λέγουσα· Πῶς σὺ αἰτεῖς παρ' ἐμοῦ πιεῖν οὔσης γυναικὸς Σαμαρεῖτι 63.494 δος; οὕτω μεμεριμνημένην εἶχε ψυχὴν, καὶ ἐπιτηδείαν σωθῆναι. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἐπιστάμενος, γῆν εὐρῶν λιπαρὰν, δαψιλεῖ τῇ χειρὶ τὰ σπέρματα κατέβαλε, κατὰ μικρὸν αὐτὴν ἀναβιβάζων. Ταῦτα δὴ μοι ἅπαντα εἴρηται, ἵνα μάθητε ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν βραχὺς ὁ σύλλογος. Εἰ γὰρ ἐκεῖ μία γυνὴ ἀρκοῦν ἐγένετο θέατρον, πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς τοσοῦτους μὲν ἄνδρας, τοσαύτας δὲ γυναικᾶς ὀρώντες μετὰ τοσαύτης προθυμίας, οὐκ ἀποκνήσομεν, ἀλλὰ τῇ συνήθει χρησόμεθα διδασκαλίᾳ.

Εἰ γὰρ ὁ τῶν ἀγγέλων Δεσπότης, ὃν τὰ Χερουβεὶμ φρίττει, οὐ παρητήσατο πόρνη γυναικὶ διαλεχθῆναι μόνῃ, τίνα ἂν σχοίημεν ἀπολογίαν, ποίαν δὲ συγγνώμην, τοσοῦτον παρατρέχοντες σύλλογον; Φέρε οὖν τὴν συνήθη πάλιν τράπεζαν ὑμῖν κατασκευάσωμεν, καὶ τὸν κρατῆρα στήσωμεν, καὶ τὸν ἄκρατον ἐκκῶμεν, συμπόσιον ἐργαζόμενοι πνευματικόν. Τὰ γὰρ δὴ κρέα ταῦτα οὐ διαρρήγνυσι γαστέρα, ἀλλὰ τειχίζει διάνοιαν· ὁ οἶνος οὗτος οὐ παράφρονα ποιεῖ τὸν

ἀκροατὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν μεθύοντα σώφρονα καθίστησι. Τοιαύτη μὲν τῆς τραπέζης ταύτης ἡ φύσις, ἢ καὶ ἀντὶ παντευχίας ἡμῖν ἀρκέσαι δύναται. Καὶ γὰρ καὶ ὄπλων ἡμῖν δεῖ, ἐπειδὴ πόλεμός ἐστιν ἡμῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, οὐ πρὸς ἀνθρώπους ὁμογενεῖς, ἀλλὰ πρὸς ἀοράτους δυνάμεις, πρὸς τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων, μυρίων πολεμίων βαρβαρικωτέρας, πρὸς τύραννον ἀκατάλλακτον, καὶ ἀκήρυκτα ἡμῖν μαχόμενον, καὶ οὔτε προαγγέλλοντα τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν, οὔτε ὀρώμενον, ἀλλ' ἐξ ἀφανοῦς βάλλοντα. Τοῦτον δὲ τὸν πόλεμον ὑπογράφων ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ τῆς οἰκουμένης στρατηγός, ἐβόα λέγων· Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ, Οὐ γὰρ ἐστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου.

β'. Εἶδες πῶς ἀλείφει τὰ φρονήματα τῶν στρατιωτῶν; πῶς ἐγείρει τὴν διάνοιαν; πῶς ὀπλίζει τὸ στρατόπεδον, τὴν τε ῥαθυμίαν ἐκκόπτων, τὸν τε ὄκνον ἐκβάλλων; Ἐπειδὴ γὰρ δύο ταῦτα μάλιστα ἐν τοῖς πολέμοις τοὺς στρατιώτας προδίδωσι, τό τε δειλία προδοῦναι τὴν ἀνδρείαν, τό τε ἀναπεπτωκότας ἀυξῆσαι τὴν ῥαθυμίαν, καὶ δοῦναι τοῖς πολεμίοις ἀφυλάκτους αὐτοῖς ἐπιθέσθαι· οὔτε γὰρ ὁ δεδοικὼς ἄμετρα χρησιμὸς ἂν γένοιτο πολέμῳ, εὐχείρωτος τῷ πάθει γινόμενος, οὔτε ὁ καθόλου πάλιν ἀπηλλαγμένος τοῦ δέους δύναται ἂν περιγενέσθαι τῶν πολεμίων, τῷ σφόδρα θαρρῆν ἐκ 63.495 τῆς ἀδείας τῆς ψυχῆς ἐκλύων τὴν παρασκευὴν· ἀμφοτέρω γὰρ ταῦτα διορθούμενος ὁ Παῦλος, καὶ ἐναγωνίους ποιεῖ, ἵνα μὴ ῥαθυμῆσωσι, τὴν φάλαγγα τῶν πολεμίων ὑπογράφων καὶ θαρρῆν πάλιν παρασκευάζει, ἵνα μὴ καταπέσωσι, τὴν δύναμιν τοῦ στρατηγοῦντος ἐν τοῖς τοιοῦτοις πολέμοις Χριστοῦ φέρων εἰς μέσον. Διὸ δὲ καθάπερ ἄριστος στρατηγός συγκροτεῖ τὴν φάλαγγα, τὰ πάθη τὰ λυμαινόμενα τῇ ἀνδρείᾳ τῆς διανοίας ἐξορίζων τῶν πιστῶν, καὶ τὴν ἀγάπην ἐπιδεικνύμενος τὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς σφόδρα ἀφροσύνας αὐτοῦ κατὰ τὴν τῆς πολιτείας ἀκρίβειαν τῷ τῆς συγγενείας συνάπτων ὀνόματι. Τὸ λοιπὸν γὰρ, φησὶν, ἀδελφοί μου. Καὶ γὰρ πολλῶ μείζονα περὶ πάντας ἐπιδεικνύονται φιλοστοργίαν οὗτος, ἢ οἱ τὰς αὐτὰς λύσαντες ὠδῖνας ἡμῖν, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τὴν οἰκουμένην περιέφερε· τοσοῦτον ἦν τῆς ἀγάπης αὐτοῦ τὸ πλάτος· καὶ οὐκ ἐν ἀδείᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν κινδύνοις.

Καὶ γὰρ δεσμοτήρια οἰκῶν, καὶ θάνατον προσδοκῶν, καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων κινδυνεύων, τῶν μαθητῶν ἐκήδετο, καὶ τὰς ἐπιστολὰς πολλάκις ἀπὸ δεσμοτηρίων ἔγραφε τῇ χειρὶ τῇ τὴν ἄλυσιν περικειμένη, τῇ δεξιᾷ τῇ δεδεμένη· καὶ ἐν δικαστηρίῳ εἰσιῶν, καὶ μέλλων εὐθύνας ὑπέχειν, καὶ τὴν ἐπὶ θάνατον ἄγεσθαι, τό γε εἰς τοὺς δικάζοντας ἦκον, πάντα ἐκεῖνα ἀφείδων, τὸν φόβον, τὸν κίνδυνον, τὰς ἀπειλὰς, τοὺς θανάτους, τὰς τιμωρίας, τὰς κολάσεις, τοὺς δημίους, τῶν ἀρχόντων τὸν θυμὸν, τῶν ἐπιβουλεόντων τὰ μηχανήματα, τὰς μάστιγας, τῶν πιστῶν ἐμέμνητο καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ· οὕτως ἦν αὐτοῦ ἡ ψυχὴ τῶν συνδέσμων ἀπαλλαγείσα τοῦ σώματος, οὕτω, καὶ ἐν σαρκὶ πολιτευομένη, τῆς ἀψίδος ἀντείχετο τῆς οὐρανίας, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκεῖ μεθορμισαμένη λῆξιν, οὕτως ἅπαντα, καὶ ἐν τῇ γῆ διατρίβουσα, ἔπραττε. Καὶ ἵνα μάθητε ὅτι οὐχ ὑπερβολῆς τὰ ῥήματα, οὐδὲ κολακείας τὰ εἰρημένα, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦτο λέγοντος· Καθὼς δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν περὶ ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς. Ἄλλ' οὕτω τὸ εἰρημένον μέγα πρὸς τὸ ῥηθησόμενον· μέγα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα πολλῶ μείζον· εἰπὼν γὰρ, Διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἐπήγαγεν, Ἐν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἀπολογία καὶ βεβαιώσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Ὅρα πῶς οὐδέποτε τῆς διανοίας αὐτοῦ ἐξέβαλεν; Εἰ γὰρ δεσμὰ καὶ δικαστήρια καὶ ἄλυσιν οὐκ ἐλυμαίνετο τὴν μνήμην, πολλῶ μᾶλλον οἱ τῆς ἀνέσεως καιροί. Διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ, φησὶν, ὑμᾶς.

Ὅραξ κατὰ μικρὸν τὸν λόγον αὐξόμενον; Μέγα μὲν τὸ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἔχειν, πολλῶ δὲ μείζον τὸ καὶ ἐν ταῖς ἀλύσεσιν· ἔστι δὲ μείζον τὸ καὶ ἐν τῇ ἀπολογία καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου. Ἐνταῦθα γάρ μοι δοκεῖ τὸν καιρὸν αἰνίττεσθαι, καθ' ὃν πρὸς τοὺς δικάζοντας εἰσήγετο τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ὑπομένων κίνδυνον. Καὶ ἐκεῖ, φησὶν, ἐστὼς, οὐ τοῦτο ἐσκόπου, ὅπως ἀπαλλαγείην τῶν ἐπικειμένων κινδύνων, οὐδὲ πῶς διακρούσομαι τὰς ἐπιβουλὰς· ἀλλ' ἐντροφῶν [ἦν] ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, καὶ ἀποῦσι διαλεγόμενος· καὶ οὔτε ὁδοῦ μήκος, οὔτε πραγμάτων ὄχλος, οὔτε κινδύνων μέγεθος, οὔτε ἀρχόντων φόβος, οὐ δῆμων ἐπανάστασις, οὐ θάνατος ὀρώμενος, οὐ ξίφη γυμνούμενα, οὐ δημίων πλήθη, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων 63.496 οὐδὲν ἀπῆγέ με τῆς ὑμετέρας μνήμης. Οὐδὲν γὰρ ἀγάπης τυραννικώτερον, οὐδὲν αὐτῆς ὑψηλότερον· πάντων ἀνωτέρω τῶν βελῶν τούτων ἵπταται, καὶ ὑψηλοτέρα τῶν τοῦ διαβόλου καλάμων ἐστὶν, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν οὐρανῶν ἅπαντα κατοπτεύουσα· καὶ καθάπερ ἀνέμου ῥύμη ῥαγδαία προσπίπτουσα ἐνοχλοῦσαν κόνιν ἀποσοβεῖ, οὕτω καὶ ἡ τῆς ἀγάπης ἰσχὺς τῶν παθῶν πάντων τὴν προσβολὴν ἀποσοβεῖν εἴωθεν. Ὁ δὲ καὶ ἐπὶ Παύλου συνέβαινε· καὶ γὰρ ἀρκοῦσαν εἶχεν ἐν ἅπασι παραμυθίαν τῶν ἀγαπωμένων τὴν σωτηρίαν, τὴν μνήμην. Τί δέ ἐστι, Βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου; Εἰ γὰρ καὶ μία ἡ λέξις, ἀλλὰ πέλαγος ἀχανὲς ἔχει νοημάτων· καὶ ταύτην ἀναπτύξαι πειράσομαι, καὶ πανταχόθεν αὐτὴν περιεργάσασθαι. Μαργαρίτης γὰρ ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, διὰ πάντων ἀπολάμπων, οὐκ ἐν τῷ πλήθει τῶν ῥημάτων, ἀλλ' ἐν βραχύτητι πολλὴν ῥημάτων [νοημάτων?] δύναμιν ἐπιδεικνύμενος. Ἀλλὰ διανάστητε, καὶ ὄψεσθε πόσον ἡμῖν θησαυρὸν αὕτη τῆς λέξεως ἡ δύναμις ἀνακαλύπτει.

γ'. Τί τοίνυν ἐστὶ βεβαίωσις εὐαγγελίου, καὶ ποίαν βεβαίωσιν εὐαγγελίου καλεῖ, καὶ τίνας ἔνεκεν ταύτης μέμνηται τῆς λέξεως, δικαστηρίων καὶ δεσμοτηρίων καὶ ἀλύσεως μνημονεύσας; Ἦνίκα τὸ κήρυγμα κατεσπάρη (ἀνάγκη γὰρ ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀγαγεῖν, ὥστε σαφεστέραν ποιῆσαι τὴν διδασκαλίαν), πολλῶν θορύβων πάντα ἐπληροῦτο, καὶ ταραχῆς ἦν ἅπαντα μεστά. Ἐπειδὴ γὰρ ἔνδεκα ὄντες μόνον πρὸς τὴν οἰκουμένην παρετάττοντο, παλαιὰν ἀναμοχλεύοντες συνήθειαν, χρονίαν καταλύοντες πλάνην, πατέρων καὶ πάππων καὶ προγόνων ἀνατρέποντες νόμους, τὰ πάτρια τῶν πόλεων ἔθη διασαλεύοντες καὶ καθαιροῦντες, καὶ ἀπ' ἐναντίας πᾶσι φθειγόμενοι, φιλοσόφοις, ῥήτορσιν, ἄρχουσι, δικασταῖς, τυράννοις, δήμοις, δούλοις, ἐλευθέροις, γηπόνοις, ναύταις, πόλεμος ἀνερῖπιζέτο χαλεπὸς, καὶ, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, ἅπαντα θορύβων ἦν μεστά· πανταχοῦ κρημνοὶ, πανταχοῦ σκόπελοι, καὶ οὐχ οὕτω θάλαττα μαινομένη, καὶ ὑπὸ τῶν ἐναντίων πνευμάτων διακοπτομένη ταράττεται, ὡς ἡ οἰκουμένη τότε ἅπασα κεκίνητο, τῶν μὲν παλαιῶν ἀνασπασμένων ἔθων τῶν ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ παγέντων, καὶ οὐκ ἐν μιᾷ καὶ δύο καὶ τρισὶ πόλεσιν, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, καινῶν δὲ εἰσαγομένων δογμάτων, καὶ ὧν οὐδεὶς οὐδέποτε πρότερον ἤκουσεν.

Ἐντεῦθεν ἀκήρυκτος πρὸς αὐτοὺς ἦν ἅπασι πόλεμος· καὶ γὰρ οἰκίας διήρουν, καὶ συγγενείας διέσπων· ἡ γὰρ τοῦ κηρύγματος φύσις ὁδῶ βαδίζουσα, καὶ πολλοὺς οἰκειομένη, πολέμους καθίστη τοῖς μὴ δεχομένοις τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, καὶ πατὴρ υἰὸν ἀπεκήρυττε, καὶ γυναικὸς ἀνὴρ κατεφρόνει, καὶ δεσπότης οἰκέταις ἐπολέμουν, καὶ ἀρχομένοις ἄρχοντες, καὶ παντὸς ἐμφυλίου πολέμου πικρότερος οὗτος ἦν· εἴ γε πόλεμον αὐτὸν καλεῖν χρή, ἀλλ' οὐκ ἄλλο τι τούτου βαρύτερον. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς πολέμοις ἐξ ἴσης τὰ τῆς παρατάξεως, καὶ βάλλει καὶ βάλλεται ἑκάτερα τὰ στρατόπεδα· τότε δὲ οὐχ οὕτως ἦν, ἀλλ' ὁ μὲν ἐπ' ἐξουσίας ἐπολέμει, οἱ δὲ ἐπολεμοῦντο μόνον, βάλλειν δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐχρῆν [ἐξῆν], οὐδὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιβουλεύοντας· οὕτω γὰρ ὁ τῆς παρατάξεως στρατηγὸς ἐκέλευε, λέγων· Ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡσπερ πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις,

καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. Καὶ τοῖς ἐπιβουλεύουσιν οὐ μόνον ἐπεξίεναι οὐκ ἐκέλευεν, ἀλλὰ καὶ παρέχειν ἐντροφῶν τῇ παροιμία, λέγων· τὸ 63.497 γὰρ τὴν δεξιὰν στρέφειν σιαγόνα, καὶ τὰ πρόβατα πέμπειν ἐν μέσῳ λύκων, οὐδὲν ἄλλο αἰνίττεται ἢ ὅτι τὸ πάσχειν αὐτοῖς συνεκλήρωσεν, ἵνα λαμπρότερον τὸ τρόπαιον γένηται. Πῶς; Ὅτι ἔνδεκα ὄντες τῆς οἰκουμένης περιεγένοντο, ὅτι πάσχοντες, οὐ ποιοῦντες, βαλλόμενοι καὶ οὐ βάλλοντες, ἐπιβουλεύομενοι καὶ οὐκ ἐπιβουλεύοντες, μαστιζόμενοι καὶ οὐ μαστίζοντες, ἐλαυνόμενοι καὶ οὐκ ἐλαύνοντες, διωκόμενοι καὶ οὐ διώκοντες, ἀναιρούμενοι καὶ οὐκ ἀναιροῦντες, καὶ ὅτι, καθάπερ πρόβατα εἰς σφαγὴν προκείμενα, τοὺς λύκους ἅπαντας πρὸς προβάτων ἡμερότητα μετέβαλλον, τοὺς μαινομένους, τοὺς φόνων πνέοντας, τοὺς θηρίων ἀγριωτέρους γινομένους.

Τρέχοντος τοίνυν τοῦ λόγου καὶ τῆς εὐσεβείας σπειρομένης, πανταχόθεν ἀνήπτοντο πυραὶ καὶ ἀπέχθεται καὶ πόλεμοι, οὐχὶ τοῖς διδασκάλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς μαθητευομένοις. Ὅμοῦ γὰρ τις ἐδέξατο τὸν λόγον, καὶ κοινὸς πολέμιος περιήει πᾶσι, καὶ πατρίδος ἠλαύνετο, καὶ πρὸς τὴν ὑπερορίαν μετωκίζετο, καὶ οὐσίας ἐξέπιπτε, καὶ περὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς, μᾶλλον δὲ περὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν ἐκινδύνευεν· καὶ οὐδὲν ἴσχυε τότε τῆς φύσεως ἢ τυραννίδος, ἀλλ' ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, καὶ παῖδες κατεφρονοῦντο, καὶ ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς ἐν τάξει πολεμίων ἦσαν, καὶ μετὰ τῶν διδασκάλων οἱ μαθηταὶ τὰ ἀνήκεστα ἔπασχον. Καὶ ταῦτα αὐτὰ δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· Ἀναμιμνήσκεσθε γὰρ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων, τοῦτο μὲν ὄνειδισμοῖς καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφόμενων γενηθέντες. Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ὑμᾶς κρείσσονα ὑπαρξίν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. Καὶ πάλιν Θεσσαλονικεῦσιν ἐπιστέλλων ἔλεγεν· Ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅτι καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ἐπάθετε ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθάπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποκτεινάντων, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων. Καὶ Γαλάταις δὲ πάλιν γράφων ἔλεγε· Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ, εἴ γε καὶ εἰκῆ. Καὶ τὰ αὐτοῦ δὲ πάθη διηγούμενος, ἔλεγε· Ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν στενοχωρίᾳ, ἐν φυλακαῖς, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν λιμῶ, ἐν δίψει καὶ γυμνότητι· καὶ πάλιν, Τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρεῖς ἐρράβδισθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐν ἐρημίαις· καὶ πάλιν, Ἡ ἐπισύστασίς μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν· καὶ πάλιν, Ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ· Ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς· καὶ ἐτέρωθι πάλιν, Δῶν ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι τὴν ἄλυσίν μου οὐκ ἐπῆσχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ σπουδαιότερον ἐζήτησέ με καὶ εὔρε. δ'. Τί ἂν τις εἴποι τὰ τῶν ψευδαποστόλων, τὰ τῶν ψευδαδελφῶν, τοὺς μυρίους καὶ πολυειδεῖς πολέμους; οὐ γὰρ δὴ μόνον αἱ τιμωρίαι καὶ αἱ κολάσεις ἐκινοῦντο, ἀλλὰ καὶ δεινότητες ῥητόρων, καὶ φιλοσόφων κατασκευαί· καὶ οὐ παρ' ἐκείνων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀγοραίων πολλὰ ἤρετο μηχανήματα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας· ἄπερ αἰνιττόμενος ἔλεγεν· Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο· ὃν καὶ σὺ φυλάττου· λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. Ὡσπερ οὖν ἡ θάλαττα κυμάτων οὐκ ἔστι χωρὶς· οὕτω καὶ ἡ Παύλου ψυχὴ πεπλήρωτο μυρίων πειρασμῶν, καθημερινῶν κινδύνων, ἔξωθεν, ἔσωθεν, διὰ ῥημάτων, διὰ πραγμάτων, διὰ χρημάτων, διὰ δόλων· καὶ οὐδεὶς παραστῆσαι δυνήσεται λόγος τὰ νέφη τῶν βελῶν ἐκείνων, τὰ πλήθη τῶν κυμάτων.

Ἐπεὶ οὖν ἐν τούτοις τὰ πράγματα ἦν, οὐ [μόνον] τοῖς εἰρημένοις, ἀλλὰ καὶ πολλῶ πλείοσι, καὶ οὐ διδάσκαλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ μαθηταὶ ἐκινδύνευον, καὶ οὐ μαθηταὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλοι (εἰ μὲν γὰρ θάτερον μέρος ἦν ἐν πειρασμῶ, τὸ δὲ λοιπὸν ἐν ἀδείᾳ ἔμελλε τοῦτο ἐκείνῳ παράκλησις γίνεσθαι· νυνὶ δὲ ἀμφοτέρω ἦν ἐν τῷ πολεμῆσθαι καὶ βάλλεσθαι)· καὶ ταῦτα ὀρῶντες πολλοὶ τῶν ἀσθενεστέρων ἐξελύοντο, ἐνάρκων, ἀλύοντες διετέλουν, τὰ μὲν χρηστὰ τοῦ κηρύγματος ἐν ἐλπίσιν ὀρῶντες, βασιλείαν καὶ ἀνάστασιν καὶ ἀφθαρσίαν, τὰ δὲ λυπηρὰ ἐνταῦθα ἐν τῇ πείρᾳ καὶ ὑπομονῇ, τήγανα, καμίλους, δεσμοτήρια, πολέμους, ἔχθρας, ἀπεχθείας, θανάτους, κινδύνους, καὶ τοὺς διδασκάλους αὐτῶν νῦν μὲν ἐν δεσμοτηρίοις, νῦν δὲ ἐν ἀπαγωγαῖς [λ. συναγωγαῖς], ὕβριζομένους, ἀπαγομένους; καὶ πανταχόθεν ἦσαν νέφη κακῶν, καὶ βαθεῖάν τινα νύκτα πειρασμῶν εἶχον, ἢ πάντα καταεῖχε καὶ θορυβεῖσθαι αὐτοὺς ἐποίει σφόδρα καὶ ταραττεσθαι· ὄρα πῶς διὰ μιᾶς λέξεως ἀνίστησιν αὐτῶν τὸ φρόνημα. Ποιεῖ μὲν γὰρ αὐτὸ καὶ ἄλλοθεν, ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ λέγων· Διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε· οὐ περὶ γονάτων καὶ χειρῶν λέγων, ἀλλὰ περὶ λογισμῶν χωλευόντων τῷ πλήθει τῶν πειρασμῶν ἐκλυομένων. Εἶτα παραινέσας, καὶ παραμυθίαν εἰσάγει μεγίστην λέγων· Ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. Ἀλλὰ ἐπειδὴ τοῦτο τέως ἐν ἐλπίσιν ἦν, καὶ ἑτέρως πάλιν αὐτοὺς προτρέπεται, οὐκ ἐξ ἄλλοτρίων, ἀλλ' ἐξ οἰκείων παραδειγμάτων εὐθυμοτέρους ποιῶν· Ἀναμιμνήσκεσθε γὰρ, φησὶ, τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. Ὑμᾶς αὐτοὺς αἰσχύνθητε, τὰ ὑμέτερα κατορθώματα ἐντράπητε μὴ ἀνάξιον ἐπιδείξητε τῶν προοιμίων τὸ τέλος, οἴκοθεν δέχεσθε τὴν παράκλησιν. Παρακαλέσας τοίνυν καὶ οὕτω κάκείνως, παρακαλεῖ καὶ διὰ τῆς λέξεως ταύτης. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Τὰ δεσμὰ καὶ τὴν ἄλυσιν βεβαίωσιν Εὐαγγελίου λέγων. Οὐ γὰρ δὴ μόνον ἀνιστάμενοι νεκροὶ, φησὶν, οὐδὲ λεπροὶ καθαιρόμενοι, οὐδὲ δαίμονες ἐλαυνόμενοι, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς δεσμούμενοι βεβαιούμεν τὸ Εὐαγγέλιον. Πῶς, εἶπέ μοι, καὶ τίνι τρόπῳ; καινὰ γὰρ τὰ εἰρημένα, καὶ αἰνίγματι τὰ πολλὰ ἔοικεν. Λοιπὸν ἄκουε πῶς· εἰ ἀδεῶς ἐκηρύττομεν, μηδὲν πάσχοντες ἀηδὲς μηδὲ δεινὸν, καὶ πολλοῖς τῶν βουλομένων ἡμᾶς διαβάλλειν ἔδοξεν ἂν ὑποπτον εἶναι τὸ κήρυγμα· νῦν δὲ ἐλαυνόμενοι, διωκόμενοι, τεμνόμενοι, καιόμενοι, κατακρημνιζόμενοι, μυρία πάσχοντες καὶ μὴ ἐνδιδόντες, ἀλλὰ προθυμότεροι ταύτη γινόμενοι, καὶ τοῖς σφόδρα ἀναισχυντεῖν βουλομένοις ἱκανὴν παρέχομεν ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθείας εἶναι κήρυκα, καὶ θεῖαν τινὰ δύναμιν ἐν ἡμῖν εἶναι, καὶ πάντα ταῦτα ἐξευμαρίζουσαν, 63.499 καὶ οὐκ ἐῶσαν τῶν πειρασμῶν τὸ πλῆθος περιγενέσθαι τῶν κηρυττόντων, καὶ ταῦτα ὀλίγων ὄντων, διὰ τοσοῦτων κρατῆσαι κωλυμάτων. Εἴ τις οὖν βούλοιο σαφῆ λαμβάνειν ἀπόδειξιν τοῦ θεῖαν εἶναι δύναμιν τὴν ἡμῖν ἐνηχοῦσαν, τοὺς πειρασμοὺς λαμβανέτω, τοὺς κινδύνους, τὰς ἀλύσεις, τὰ δεσμοτήρια. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀνθρωπίνης δυνάμεως διὰ τοσοῦτων κρατῆσαι κρημνῶν, διὰ τοσοῦτων πλεῦσαι κυμάτων, διὰ τοσοῦτων χωρῆσαι βελῶν, ἀλλὰ θείας καὶ ἀμάχου ταῦτα ἰσχύος. Ὡστε βεβαίωσις τοῦ εὐαγγελίου ἢ ἄλυσις, οὐκ ἐκείνοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν τοῖς πάσχουσι· δοκιμωτέρους γὰρ ἡμᾶς ἐργάζεται, ἰσχυροτέρους, μᾶλλον καταφρονεῖν ποιεῖ τῶν ἐπιβούλων. Διὸ καὶ ἔλεγεν, Ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἢ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἢ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἢ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει.

ε'. Ὅρα πῶς ἡ θλίψις βεβαιοῖ τὸ Εὐαγγέλιον; Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ αἰτοῦντι αὐτῷ τῶν πειρασμῶν ἀπαλλαγὴν, καὶ πολλάκις ὑπὲρ τούτων προσελθόντι, ἤκουεν· Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἢ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Ἀσθένειαν ἐνταῦθα τοὺς διωγμοὺς καλεῖ, τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς κινδύνους, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς ἐπηρείας. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· Ἡδυνάμην ταῦτα κωλύσαι, φησὶ, καὶ σβέσαι

τὸν πόλεμον, καὶ ἀναστεῖλαι τὰ κύματα, ἀλλ' οὐκ ἐποίησα, ἵνα μειζρόνως ἡ δύναμίς μου δειχθῇ. Οὐ γὰρ οὕτως ἐδείκνυτο αὐτοῦ ἡ δύναμις, τούτων μὴ γινομένων, ὡς γινομένων μὲν, οὐκ ἰσχυόντων δέ. Ἐπεὶ καὶ κυβερνήτην ἐκεῖνον ἄριστον εἶναι φαμεν, οὐ τὸν ἐν γαληνῶ πόντῳ δυνάμενον κατευθύνειν τὸ σκάφος, ἀλλὰ τὸν μεταξὺ σκοπέλων καὶ κυμάτων καὶ χειμώνων καὶ πνευμάτων διασώζοντα τοὺς ἐμπλέοντας· καὶ ἰατρὸν, τὸν μυρίων νοσημάτων ἐπικειμένων ἐξαρπάζοντα τὸν κάμνοντα· καὶ στρατηγὸν, τὸν πανταχόθεν πολεμίων ἐπιτεθέντων καὶ βαλλόντων δυνάμενον στήσαι τὸ τρόπαιον· καὶ ποιμένα, τὸν μυρίων λύκων ἐπικειμένων καὶ ἐτέρων ἐπιβούλων διατηροῦντα τὴν ἀγέλην ἐν ἀσφαλείᾳ. Οὕτω δὴ καὶ τότε τοῦτο μάλιστα ἐποίει τὸ θαῦμα, ὅτι δὴ μυρία πάσχοντες ἐκράτουν καὶ περιεγένοντο τῶν ποιούντων αὐτῶν. Ὅτε γοῦν τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, τὸν υἱὸν τῆς βροντῆς, καὶ τὴν κρηπίδα τῆς πίστεως, εἰς δεσμοκτήριον ἐνέβαλον, ἐννόησον πῶς ἀφεθέντων αὐτῶν διαποροῦσιν. Ἀγαθόντες γοῦν αὐτούς, ἐν μέσῳ τοῦ θεάτρου λέγουσι· Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; Ἰουδαῖοι οἱ αἵμασιν ἐντραφέντες προφητικοῖς, δῆμος μεμηνῶς καὶ λυσσῶν, ὁ τὰ θυσιαστήρια κατασκάψας, ὁ τοὺς προφήτας ἀποκτείνας, ὁ φόνοις συνανατραφεὶς, ὁ θηρίων ἀγριώτερος, ὁ στάζων ἀπὸ τοῦ αἵματος ἔτι τοῦ δεσποτικοῦ, ὁ σταυρώσας· οὗτος δύο λαβῶν ἀλιέας ἀγραμμάτους, ἰδιώτας, ἀσήμους, ἰχθύων ἀφωνοτέρους, ὧν θάτερος οὐδὲ θυρωροῦ ψιλὴν ἀπειλὴν ἤνεγκε· τούτους δὴ λαβόντες, ἐν μέσῳ ἔχοντες δεδεμένους, γυμνοὺς, οὐ χρημάτων περιβεβλημένους περιουσίαν, οὐ σωματῶν ἰσχὴν, οὐ λόγων δεινότητα, οὐ 63.500 ῥητορείας δύναμιν, οὐ γένους περιφάνειαν, οὐ πατρίδος μέγεθος, ἀλιέας ἐξ ἀλιέων, ἐσχάτη πτωχεῖα συνεστηκότας, ἀποροῦσιν τί αὐτοῖς χρήσονται, καὶ φασι· Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; Ὁρᾷς ἠλίκον ἀρετῆ; πῶς οἱ πειρασμοὶ βεβαίως τοῦ εὐαγγελίου; Καὶ λέγουσι πρὸς αὐτούς· Οὐ παραγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ;

Καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Εἰ ἄνθρωπός ἐστι ψιλός, τί δέδοικας; εἰ δὲ Θεός ἐστι, τίνος ἕνεκεν οὐ προσκυνεῖς; Οὐκ ἐβόας πρῶην λέγων, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν; πόθεν δέδοικας τὸ αἷμα; τί σου τὴν διάνοιαν διέσεισεν; οὐκ ἔδησας; οὐκ ἐμάστιξας; οὐκ ἐσταύρωσας; οὐ νεκρὸν εἶδες καθαιρούμενον ἀπὸ τοῦ σταυροῦ; οὐ θαπτόμενον ἐθεάσω, καὶ τῇ γῆ κρυπτόμενον; οὐ σήμαντρα ἐπέθηκας τῷ τάφῳ; οὐκ ἐπρίω τοὺς στρατιώτας; οὐ φήμην διέσπειρας, ὅτι ἔκλειψαν αὐτὸν οἱ μαθηταί; Τί δέδοικας νῦν; τί τρέμεις αὐτοῦ τὸ αἷμα; Ὁρᾷς τὴν ἀλήθειαν διὰ πάντων λάμπουσαν; Ἐπειδὴ γὰρ εἶδον μετὰ τὴν ἐπιβουλήν ἐκείνην τὸ πρᾶγμα αἰρόμενον, καὶ τὰ προοίμια λαμπρὰ καὶ ἡλίου φανότερα καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς βαλβίδος ἐπιδεικνύμενα ὅτι πᾶσαν ἀθρόον καταλήψεται τὴν οἰκουμένην, καὶ κατ' ἄκρας ἐλάσει τὴν πλάνην, καὶ οὐδὲ ἐνεγκεῖν δυνήσεται τὴν ἄφατον αὐτοῦ ῥύμην καὶ τὴν δύναμιν· δεδοίκασι, τρέμουσι τοὺς δεσμούςτας, τοὺς καταδίκους, τοὺς μαστιχθέντας, τοὺς ἐπιβουλευθέντας, τοὺς δύο, τοὺς ἰδιώτας. Διὰ ταῦτα Παῦλος βεβαίως εὐαγγελίου καλεῖ τοὺς πειρασμούς· διὰ ταῦτα καὶ ἀλλαχοῦ φησι· Γινώσκεις δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὸ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν· ὥστε τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. Τίς εἶδε, τίς ἤκουσεν, ὅτι δεσμὰ θάρσος ποιεῖ, καὶ ἄλυσις παρρησίαν ἐργάζεται, οὐ τῷ δεδεμένῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς μαθητευομένοις; Ἀλλ' ὅμως, ὅτε ταῦτα ἐγένετο, διὰ τῶν ἐναντίων τὸ κήρυγμα ἤρreto, καὶ οἱ μαθηταί, τοῦ διδασκάλου πολεμουμένου καὶ ἐπιβουλευομένου καὶ δεσμουμένου, μᾶλλον ἐθάρρουν, μᾶλλον ἐσκίρτων, μᾶλλον ἐπήδων.

Ἐπηνέσατε τὰ εἰρημένα; Λοιπὸν μιμησώμεθα τὴν ἀνδρείαν, ζηλώσωμεν τὴν ἀρετὴν, καὶ μηδὲν ἡμᾶς πτοεῖτω, μηδὲν θορυβεῖτω τῶν πειρασμῶν· ταῦτα γὰρ

ἄμματα τῆς εὐσεβείας, ταῦτα πτερὰ τῆς φιλοσοφίας, ταῦτα ἰσχυροὺς καὶ ἀχειρώτους κατασκευάζει, ταῦτα πλείονα πρὸς τὸν Θεὸν δίδωσι τὴν παρρησίαν, μείζονα ἐπισπᾶται τὴν εὐνοίαν, πολλὴν ἐπισκηνῶσαι ποιεῖ τὴν χάριν. Ἵνα οὖν ἀπάντων τούτων ἀπολαύωμεν, φέρωμεν ἅπαντα, παρακαλῶ, τὰ συμπίπτοντα, διὰ πάντων τὸν Θεὸν δοξάζοντες, ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ κράτος, ἅμα τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.